Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

AVANGARD MANİFESTOLARIN EĞİTİM PROGRAMLARINDAKİ YERİ

Naciye BOZDOĞAN AKBAŞ
Öğr. Gör. Dr., Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Bölümü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, ncybozdogan(@)gmail.com.tr, ORCID: 0000-0001

Melek GÖKAY
Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı melekgokay@yahoo.com.tr, ORCID: 0000-0001

Bozdoğan, Naciye ve Melek Gökay. "Avangard Manifestoların Eğitim Programlarındaki Yeri". ulakbilge, 58 (2021 Mart): s. 446–461. doi: 10.7816/ulakbilge-09-58-08

ÖZ

Tarihsel süreçte ortaya çıkan sanatsal ve kültürel hareketler, oluşumlar, akımlar meydana geldikleri ve şekillendikleri dönemin toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel verilerinden etkilenmişlerdir. Tarihin her döneminde değişen dünya şartlarına bağlı olarak farklılaşan ve gelişen sanat kendinden önceki dönemlerden etkilendiği kadar kendinden sonraki süreçleri de etkilemiştir. Bu bağlamda özellikle 20. yüzyılın ilk yarısı, birbiri ardına ortaya çıkan büyük savaşlar, devrimler, ekonomik krizler, hızla gelişen teknoloji, bilimsel gelişmeler ve bunların insanda yarattığı ruhsal travmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Özellikle buhran dönemlerinden beslenen siyasal bir söylem aracı olan manifesto 20. yüzyılın ilk yarısında sanat ortamına girmiştir. Fransız Devrimi'yle şekillenen, toplumsal bir hareketin siyasal inanç ve amaçlarının yazılı bir metin aracılığıyla duyurulması anlamına gelen manifesto, 20. yüzyılda sanat akımları ve sanatçılar tarafından kullanılmaya başlamıştır. İnsanlığın maddi ve manevi anlamda çöküşte olduğu bu dönemde sanatçılar yayımladıkları manifestolar aracılığı ile özgürleşmeye, yeni bir dünya kurmaya, halkı bilinçlendirmeye, sanatlarını anlatmaya çalışmıştır. Sanatın disiplinlerini kapsayan avangard manifestolar bu dönemde tüm geleneksel sanat anlayışına meydan okumuş ve sanat alanında modern atılımlar gerçekleşmiştir. Bu bağlamda bir inceleme ve değerlendirmenin amaçlandığı bu araştırmada, "Avangard manifestoların tarihsel süreci ve avangard manifestoların lisans eğitim programlarındaki yeri nedir?" gibi vb. sorular aydınlatılmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesinin kullanıldığı bu çalışmada elde edilen tüm bulgular araştırmanın alt amaçları çerçevesinde yorumlanmış ve yine aynı amaçlar doğrultusunda bulgulardan sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, sanat eğitimi, eğitim programı, manifesto

Makale Bilgisi:
Geliş: 3 Ocak 2021 *Düzeltme: 22 Şubat 2021* *Kabul: 7 Mart 2021*

© 2020 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Geçmişten günümüze her dönemin kendine has normları vardır. Bu dönemleri anlamak için her dönemin kendi felsefi, sanatsal, sosyal, kültürel, politik, ekonomik, teknolojik vb normları irdeleyerek ele alınmalıdır. Bu hal, değişen sanat ile ilgili fikir sahibi olmamızı sağlayacağı için 20. yüzyıl sanatını da bu kendine has özellikleriyle incelemek gerekmektedir.

Sanat, 20. yüzyılın başından itibaren toplumun başta sosyo-ekonomik olmak üzere sosyo-kültürel ve sosyo-politik yaşam tarzını bir yandan değişime uğratırken, bir yandan da topluma kontrollü biçimde yeni mecralar kazandırıcı bir misyon üstlenmiştir. (Bozağaçlı ve Soyşekerci, 2008). Artık sanat toplum gerçeğini yansıtmayı değil de bu gerçeğe yön verip, bu sorunları çözmeye odaklanmıştır. Estetik değerlerin değişmesiyle sanatçının da misyonu değişmiş, toplumsal olguların içinde, toplumsal gerçeklerle yüzleşmeye başlamıştır (İpşiroğlu, 2011: 16). Bu dönemde sanatçının kazandığı hak ve özgürlükler sanatın değişimini ve gelişimini etkilemiş artık sanatçı, topluma karşı sorumluluk duyan, toplumu etkileyen tüm normlara duyarlılık göstermiş ve özgürce tepkisini göstermiştir.

Bu bağlamda kendilerine yeni dünyada yeni bir yaşam alanı yaratmak için manifestolarıyla ortaya çıkan yeni sanat hareketleri sayesinde farklı disiplinde pek çok sanatçı bir araya gelerek yeniyi ve yeni sanatı inşa etmeye başlamışlardır. Yeni sanatın ve yeni bir dünyanın kuruluşu için yeni olan her türlü yolu sanatlarını ifade etmek için kullanmışlardır. Bu hareketler sadece sanatı, sanat üretim biçimlerini, sanat eserini, sanat alıcısını değil aynı zamanda sanatı müze ve galerilerden çıkarmış ve pasif durumda olan izleyiciyi de aktif hale getirip sanata dahil etmiş böylece sanat ve halk arasındaki sınırlar ortadan kalkmıştır.

Bu süreç içerisinde sanat eğitimi de önü alınmaz bir hızda gelişen ve değişen bu ortama uyum sağlamaya çalışmış ve birbirinden farklı birçok disiplinin işleyişini ve felsefesini kendi iç dinamikleri doğrultusunda özümseyerek disiplinlerarası bir yaklaşımı benimsemiştir. Günümüze kadar süregelen bu değişimler ve yenilikler günümüzde kendisini postmodern sanat eğitimi olarak göstermiş ve yenilikçi bir platform inşa etmiştir.

Geçmişin başkaldıran sanatçı kuşağının aksine günümüz genç sanatçı adayları, sistem içinde meslek edinmeyi amaçlamaktadır (Atakan, 2008: 11). Her ne kadar sanat eğitiminin temel amaçlarından bir tanesi profesyonel sanatçı yetiştirmek olsa da sanatsal bir düzlemde eleştirel düşünme yetilerine sahip, özgün fikirleri olan, üretken bireyler yetiştirmektir (Freedman ve Stuhr, 2008: 824-825). Üniversitelerde eğitimlerini tamamlayan sanatçı adayları, sadece estetik kuramlar, sanat eleştirisi ve sanat tarihi alanında bilgili olmakla kalmayıp günümüz sanat dünyasının uygulamaları konusunda da donanıma sahip olmalıdır. Bir sanat eserinin galeride nasıl sergileneceğini, sanat eleştirisinin nasıl yapılacağını, nasıl okunacağını ve nasıl yazılacağını bilmeleri gerekmektedir (Atakan, 2008: 11). Bu noktada Freedman ve Stuhr'un (2008: 824-825) vurguladığı gibi çağımızdaki teknolojik gelişmeler, insan yaşamını daha kolay şekilde yaşanılır kılarken bir taraftan da insana özgü doğal ve spesifik özellikleri köreltmektedir. Bu özelliklerin en başında gelen özellikle görsel okuma ve yazma yetisi birey için çok önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan çağın sanatsal göstergelerinin ve kültür içeriklerinin öğretim programlarına entegre edilmesi önem arz etmektedir. Farklı disiplinlerin yer aldığı ve içerik bakımından zenginleştiren programların olması gerekmektedir.

Günümüz Türkiye'sinde de sanat eğitimi alan öğrenciler Batı sanatı temelli bir eğitim almaktadır. Sanat eğitimi alan veya sanatla ilgilenen tüm bireylerin özellikle de günümüz sanatını anlaması için özellikle 20.yüzyıl Batı sanatının temel dinamiklerini bilmesi gerekmektedir (Antmen, 2012: 9). Artun'unda (2013: 16) özellikle belirttiği gibi sanatın hakikatine ulaşmak için bu yolda, başta sanatçıların eserleri olmak üzere, kitaplar, dergiler, gazeteler, fotoğraflar, yazışmalar, notlar, defterler, çizimler, eşyalar, kayıtlar ve her türlü belge incelenmelidir. Kuşkusuz tarihin en çılgın, en aykırı, en şiirsel hakikati manifestolar didik didik edilmelidir. Manifestolar hem birer metin hem de birer olaydır. Bu metinler sanat dinin hem duaları hem beddualarıdır.

Geleneksel sanat anlayışlarına tepki olarak kaleme alınan sanat akımlarının manifestoları, yalnızca geçmişi yıkıp yok etmeyi değil, yerine neyin yapılacağını da söylemektedir. Böylece sanatçılar resim ve heykel sanatında alternatif teknikler, malzemeler geliştirip geleneksel anlayışları değiştirdikleri gibi günümüz sanat ortamı, sanatı ve sanat izleyicisinin rolünü sorgulamış, sanat nesnesini ve sanatın tanımını da değiştirmiştir. Sabancılar'a (2011: 236) göre geleneksel bir yapıda sürdürülen sanat eğitimi programları öğrencilerin, çağın getirmiş olduğu kavramları anlamlandırmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan yeni sanatsal algılara yönelik, klasik sanat eğitiminin yanında güncel sanat üzerinde düşünsel bir bağ kurulması ihtiyacından sanat eğitimi veren kurumların programlarında yenilikçi bir sanat eğitimi anlayışı sağlanmalıdır. Bu noktada sanat eğitimi veren yükseköğretim programlarında günümüz çağdaş sanatının alt yapısını oluşturması bakımından sanat manifestolarının yer alması önem taşımaktadır. Sanat eğitiminde uygulama veya teorik derslerde, söylemi eyleme dökme aşamasında bizzat üslupları kadar ekstrem yöntem ve tekniklere ihtiyaç duyan manifestoların, ortaya çıktıkları koşulların, kullandıkları araçların, oluşturdukları temsil ve bildirimlerin, eleştirilerin derinlemesine incelenmesi önemlidir.

Eğitim Programı

İnsanlık tarihiyle başlayan eğitim, her şeyden önce insanoğlunun bugünkü ve yarınki yaşamına dair bir müdahaledir. Eğitimin insan yaşantısına bir müdahale olmasından dolayı birçok eğitim anlayışı ortaya çıkmış ve bu eğitim anlayışları, zaman ve ülkelere göre farklılık göstermiştir. Eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve kişisel gelişiminin sağlanması amacıyla seçkin ve kontrollü bir çevreyi, okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir (Hesapçıoğlu, 1998: 33).

Sanat eğitimi ise; bireyin zihinsel, duygusal, bedensel bütünlüğü içinde, estetik duygularının geliştirilmesi, yeteneğinin olgunlaştırılması ve yaratıcılığının arttırılması amacıyla yapılan eğitim çabasıdır (Keser, 2009: 296). Sanat eğitimi, bireye kendi yaşantısı yoluyla, amaçlı olarak belirli istendik sanatsal davranışlar kazandırma ya da bireyin sanatsal davranışında olumlu değişiklikler oluşturma sürecidir (Şen, 2005: 344). San'a (2003: 17) göre 20. yüzyılın başından beri sanat eğitimi kavramı, kapsamsal ve geniş anlamda, sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır

Bütün dünyada yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik değişimler, teknolojik, bilimsel gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni değerler ve düşünceler sonucunda sanat eğitimi ve çağdaş sanat bu değişikliklerden çeşitli aşamalardan geçerek etkilenmiştir. 20. yüzyılda modern sanatın doğuşuyla birlikte sanatta formalist düşünce yaygınlık kazanmış, sanat ilke ve elemanları sanatın temel prensipleri haline gelmiştir. Sistematik egzersizlerle sanat ilke ve elemanlarının öğretimi sanat eğitimi sürecinin temeli olmuştur. Sanat eserinin estetik değeri ise sosyal ya da ahlaki değerlerden arınmış, kaynağını doğadan alan biçimsel düzenlemenin niteliklerine dayanmıştır. 20. yüzyılın ilk yarısında sanat eğitiminde yaratıcı bireysel ifade önem kazanmaya başlamıştır. Sanat eserini değerli kılan şey, sanatçının özgün ve biricik kişisel ifadesi olmuştur (Efland, Freedman ve Stuhr, 1996: 57- 60).

1980'lerde ise Disipline Dayalı Sanat Eğitimi yaklaşımı benimsenmeye başlanmıştır. Bu yaklaşım öğrencilere yalnızca sanatı, uygulama, anlama ve yorumlama fırsatı sunmayı değil, aynı zamanda da eleştirel düşünme becerisi geliştirme ve insanlığın geniş bir alana yayılmış olan deneyimlerini anlamalarını sağlamıştır (Özsoy, 2003: 167). Bu bağlamda sanat eğitimi, analiz-sentez, sebep-sonuç, eleştirel-yargısal, ifadesel-düşünsel süreçleri gerektirdiği için bunlar hedeflere ulaşmada, öğrenci ve nitelikleri konusunda büyük önem arz etmektedir. Sanat eğitimi programı ise; sanat disiplinlerinin kuram, yorum ve uygulamalarını (atölye) dengeli bir şekilde bir araya getirir. Nitelikli bir sanat eğitimi programı kuramsal temellerini oluştururken ilgili disiplinlerin yapı, özellik ve niteliklerini belirler; doğabilecek ilişkileri inceler ve bunu, kendi öz disiplin alanlarının yöntem ve kuramlarıyla harmanlayarak yeniden düzenler. Uygulama ise sanatın eleman ve ilkeleriyle bireylerin yaratıcılık potansiyellerini arttırarak öğrencilerin yaratıcı ifade biçimleri oluşturmalarına, özgün bir biçimde kullanmalarına fırsat sunar ve sanatsal deneyim değerinin keşfedilmesini hedefler (Aykut, 2012: 93-106).

Eğitim programı, okuldaki etkinliklerin uygulanmasında öğretmenlere yol göstermektedir. Bir başka ifadeyle bir eğitim kurumunun veya sosyal çevrenin bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü etkinliklerdir (Varış, 1991: 5). Eğitim programı, ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır. Bir diğer tanım ise: Eğitim programı; konular listesi, ders içeriği, derslerin sıralanması, okul içinde ve dışında öğretilen her şeydir (Demirel, 2002: 10). Eğitim programı diğer programlara göre daha geniş kapsamlıdır. Eğitim programı uygulamaya geçmeden önce tasarlanır, tasarlama işleminden sonra ise geriye o programın uygulanması kalır. Elbette her zaman tasarlanan ve gerçekleşen program arasında paralel bir çizgi olmayabilir. Bazen az çok iki program arasında fark olabilir. Önemli olan bu farkı en aza indirgemektir (Büyükkaragöz, 1997: 16). Daha açık bir ifadeyle eğitimde yeniden düzenleme söz konusu olduğunda başlangıç noktasını; eğitim programlarını yeniden ele almak, programları değişen koşullara uyumlu hale getirmek, kısacası program geliştirme oluşturmaktadır (Arslan, 2006: 183). Avrupa'da bazı ülkeler program geliştirmeyi eğitim sürecinin normal bir aşaması olarak ele alırken, bazı ülkeler bu süreci eğitim reformu sloganı altında yürütmektedirler. Zira eğitimin nihai ürününün niteliklerini belirleyen öge, eğitim programının başlangıç ögesi olan hedefleridir (Varış, 1998: 16).

Sanat Manifestoları

Fransız Devrimi ile doğan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ortamında ortaya çıktığı kabul edilen manifesto literatürde bildiri, beyanname, açıklama metni gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Genel olarak bir topluluk veya bir kişiden gelen emir, görüş vb. fikirleri halka ilan eden metinler olarak tanımlanır.

Manifestonun sanat ortamında kullanılıp bir sanat terimi haline gelmesi ise Modernizm ile gerçekleşmiştir. Modern sanatın tarihi içinde sık rastlanan bir kavram olan manifesto, ortak eğilime sahip bir sanatçı grubunun düşünce ve yönelimlerini kamuya duyurmak amacıyla yayınladığı bildiri anlamına gelir (Sözen ve Tanyeli, 2015: 198). Sözlükte beyanname, bildiri, bildirge, birer açıklama metni gibi anlamlara karşılık gelen manifesto kelimesini Keser, (2009: 206) ortak amaç ve ideolojiye sahip kişilerden oluşan bir grubun yönelimlerini topluma duyurmak amacıyla hazırladıkları bildiri olarak tanımlamıştır. Bir sanat akımını oluşturma içerisinde bulunan sanatçılar genellikle akımlarını manifestolarla duyurmuşlardır. Hazırlanan manifesto genellikle grubun sanata ve sanatçıya biçtikleri rolleri belirlemiştir. Manifestolar onların sanata yüklediği anlamı göstermektedir.

Manifesto, tarihsel izlekte öncelikle devrimci amaçlardan ziyade belli beyanları halka dikte etmek maksatlı kullanılmıştır. Özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıktığında manifesto; askeri bir eylem çağrısı, bir emir, dini bir vahiy, yöneticiler tarafından verilen savaş vb. pek çok benzer kararları meşrulaştıran, geçmiş eylemleri, eylemlerin nedenlerini ve sonuçlarını açıklığa kavuşturan yazılı metinler olarak ele alınmıştır (Caws, 2001). Bu bağlamda edebi bir tür ve geleneksel olarak manifesto diye tabir edilen terim hükümdarın, devletin, ordunun, kilisenin kısacası otorite sahiplerinin iradesini ilan eden bir emir metni olarak kullanılmıştır. Bu kullanımda manifesto, provakatif ve devrimci hiçbir özellik göstermez. Fakat devrimci manifesto, daha önceki manifestonun üzerine dayandığı otoritenin, sözün ve eylemin birlikteliğini kırarak bunun yerine henüz sahip olamadığı otoriteyi gasp etmiş, kelimeleri eyleme ve talepleri gerçeğe dönüştürme çabasında daha provakatif bir özellik göstermeye başlamıştır (Puchner, 2012: 52-53). Bir zamanlar kralların ve burjuvanın yetkisindeyken, 20. yüzyılda manifesto, devrimci bir özellik almış, siyasal zeminde provakatif bir söylem aracına dönüşmüştür

Manifesto geleceğe dönük türlerle ilişkili olsa da bir geleceği ortaya koymayı amaçladığı için kendine özgü bir özellik göstermektedir. Manifestonun gelecekle olan ilişkisini ortaya koymak adına Marx ve Engels'in kaleme aldığı 1848 tarihli Komünist Manifesto, geleceği belgelemesi adına önemli bir örnek olarak hem bir siyasal retorik hem de edebi bir tür olarak manifestonun en temsili örneği olarak değerlendirilir (Puchner, 2012: 25).

Komünist Manifesto, herkesin özgürce gelişeceği, sınıfların ve iş bölümünün yani bir çeşit sınıf mücadelesi olan siyasetin ve iş bölümüne maruz kalarak uzmanlaşan sanatın sonlanacağının sözünü verir. Yani bir anlamda herkesin siyasetçi ve sanatçı olacağı bir ütopya vaat eder.

Devrimin hizmetinde ve savaş nidasında politik bir manifesto olan Komünist Manifesto modern dönemin esas manifestosunu, yüzyılın modernist manifestolarının ve arkasından gelecek hareketlerin temelini oluşturmuştur (Danchev, 2011: 14). Dada manifestolardan, farklı komünist enternasyonalizmlerden, 1960'lı yılların manifestolarına kadar bütün manifestolar Komünist Manifesto'dan ve onun kendine has devrim anlayışından etkilenerek kendi manifestolarını oluşturmuşlardır. İlk manifestodan günümüze kadar manifestoların almış olduğu şekillere bakıldığında devrim kavramının değişen anlamları görülmektedir (Puchner, 2012: 26). Marx ve Engels'in Komünist Manifesto'sunun çevirileri yapıldıkça yerel geleneklerle birleşmiş ve dünya edebiyatının yeni sürümlerini oluşturmuş; manifestonun kendi içeriği, şekli ve sesi de değişerek çeşitli uyarlamalardan ve dönüşümlerden geçmiştir. 20. yüzyılda ise avangard sanat manifestoları için bir çıkış noktası oluşturmuştur. Komünist Manifesto, 20. yüzyılda Fütürist, Dada ve Sürrealistler gibi avangard sanatçıların devraldığı bir bildiri mirasının başlangıcını oluşturmuştur. Özelikle 20. yüzyılda taşkın söz oyunları ve mübalağaları bu ateşli bildirileri başlı başına birer sanat eserine dönüştürmüştür. Manifesto türü; teori ile retoriğin, olgu ile kurgunun, program ile performansın karışımını temsil etmiştir (Puchner, 2012: 26). Fransa'da 19. yüzyılda burjuvaziye karşı siyasal avangardın öncülük ettiği başkaldırıların çığlığı olarak kullanılan manifesto toplumların özgürlük mücadelesinde önemli bir mihenk taşı olduğu için 20. yüzyılda avangard sanatçılar tarafından kullanılmaya başlamasıyla 20.yüzyılda umudun sözcülüğünü artık sanat üstlenmiştir (Artun, 2013, 16-17).

20. yüzyıl içerisinde hızla gelişen teknoloji ve sanayi birlikteliği, insan yaşamını derinden etkileyerek makine kavramını hayata dahil etmiştir. Bundan sonra insan gücünü gereketiren pek çok iş kolu yerini teknolojinin getirmiş olduğu yeni araçlara ve makinelere burakmış ve ortaya yeni bir dünya düzeni çıkmıştır. Makinelerin ortaya koyduğu hız, seri üretim ürünleri ortaya çıkarmış, ham maddeler daha kolay işlenmiş ve bunun sayesinde insanların hayatı düne nazaran kolaylaşmıştır. Ortaya çıkan ve gelişen bu yeni modern dünya, sosyal yapıyı ve değerleri değiştirmeye başlatmış, insanlar daha mücadeleci, daha aktif, daha hareketli, daha doyumsuz bir kişiliğe dönüştürmüştür (Bozdoğan, Küpeli ve Aksoy, 2020: 341). Bu bağlamda siyasal, toplumsal ve felsefi zeminde şekillenen fikirlerin sanat ortamına yansıması olarak karşımıza çıkan avangard sanat manifestolarının asıl amacı geçmişle hesaplaşma, geçmişi yıkma ve yok etme olduğu kadar yerine yeniyi kurmaktır. 20. yüzyılda avangard sanat, manifestolarındaki vaatlerini gerçekleştirerek dünyayı değiştirmek ve dönüştürmek ister. Bu dönemde kaleme alınan manifestolar Endüstri Devrimi'nin ortaya çıkardığı olumsuzlukların, tedirginliklerin vb. durumların çözümünü ortaya koymaya çalışır. Yaşanılabilir daha iyi bir dünya kurmak idealinde olan yazarlar, düşünürler, sanatçılar var olan kurulu düzene, geleneksel tüm anlayışlara başkaldırır. Sanatçılar ise bu başkaldırıları sanat aracılığı ile somutlaştırır.

Dünyayı değiştirmeyi hedefleyen siyasi manifestolarla avangard sanat manifestoların en yoğun olarak ortaya çıktığı 20. yüzyılda hiçbir sanat manifestosu, siyasi manifesto ile ilişki kurmadan meydana gelmemiş; aynı şekilde hiçbir siyasi manifesto da sanat, edebiyat ve devrim ile ilişki kurmadan güçlenememiştir (Punhner, 2012: 27). Manifestonun hem sanat hem siyaset içinde çift yönlü bulunması, bu iki alan arasındaki yakın ilişkiden kaynaklanmış; bir tanesinin tarihinin diğeri olmadan yazılamayacağını göstermiştir (Puchner, 2012: 156) Breton, Rivirea ve Trostky'in ortak yazdıkları 1938 tarihli "Manifesto: Özgür Devrimci Bir Sanata Doğru" isimli manifestosu, sanat manifestosunu ve siyasi manifestoyu bir araya getirme çabalarından biri olarak görülmüştür.

Manifestonun bu çift yönü seyirci, toplum ve siyasetle olan ilişkisi aslında bir sanat eserinin ne olması gerektiğini ortaya koymuştur. Avangardın en etkili ve karmaşık teorisi olan manifesto seyirciyle, toplumla, siyasetle olan ilişkisi ve sanat eserinin aslında ne olması gerektiğine dair öğretisel ve semptomatik şekliyle, yirminci yüzyıl sanatının karşılaştığı en baskıcı sorunların ve problemlerin ana kaynağı haline gelmesiyle şiirsel ve siyasi olarak oldukça yüklü bir türü teşkil etmiştir. Yirminci yüzyıl sanatı sadece bir izm'ler yüzyılı değil aynı zamanda da manifestonun gölgesi altında olan bir sanat olarak kabul edilmiştir (Puchner, 2012: 141 - 143).

1824'ten 1964'e uzanan zaman aralığını modernizmin manifestolar çağı olarak nitelendiren Danto, bu dönemde sanatsal farklılıklardaki çoğalmanın arttığını belirtmiştir. 20. yüzyılın özeleştiri ve ayaklanma çağı olması, modernizmin tarihi arındırma, soyun temizlenmesinin, sanatın özünde bulunmayan her şeyden ayrılmasının tarihi olmasından dolayı da bu dönemde manifestoların yoğun bir şekilde karşımıza çıktığını belirtmiştir (Danto, 2014: 55-94). Manifestolar çağında sözü edilen avangard sanat manifestolarının her biri sanatın yeni bir felsefi tanımını bulmaya çalışmış ve bu tanımlar sanatın ruhunu yakalayacak şekilde tasarlanmıştır. Manifestolar çağında akımlar, sanata ilişkin bir felsefi hakikat algısıyla güdülenmekte ve sanat özünde A'dır ve A dışındaki hiçbir şey özünde sanat değildir anlayışı sergilemiştir. Dolayısıyla bu akımların her biri kendi sanatını yitirilmiş ya da belli belirsiz kabul edilmiş bir hakikatin canlanması, ifşası olarak kabul etmiştir (Danto, 2014: 52-53). Bu bağlamda 20. yüzyıl manifesto çağında sanatın, içe dönük olmaktan ziyade saldırgan, suskun olmaktan öte çığlık atan, bireysellikten ziyade kollektifliğin mevcut olduğu görülmüştür. Manifesto sanatı, modernizmin temel niteliklerine dayanmaktadır. Modernizmin önemli gerginlikleri, manifestonun kollektif saldırıları göğüsleme eğilimi gösterdiği kişisel olmayan bir ayrımı yüceleştirmiştir. Manifestolar modernizmin umutlarını yerine getirecek bir sihirli değnek olarak görülmüştür (Puchner, 2012: 46).

Avangard manifestoların yoğun olarak görüldüğü 20. yüzyılın ilk yarısında sanat manifestosu çığırını açan metin, 20 Şubat 1909'da Paris'te Le Figaro gazetesinde yayımlanan "Fütürist Manifesto" olmuştur (Artun, 2013: 27). İlk estetik manifesto olan Fütürist Manifesto 1909'dan 1968'lere kadar ardından gelen bütün avangart hareketler tarafından farklı versiyonlarda yeniden formüle edilmiştir (Vidler, 2011). Avangard manifestolarının, Fütürist Manifesto'dan başka önemli örneği, manifestolar çağı olarak adlandırılan 20. yüzyılın ilk manifestolu sanat akımı olan Die Brücke (Köprü) Grubu'na ait olan 1905 tarihli "Die Brücke Manifestosu"dur. Nietzsche'nin "Hedef değil, köprü olmak gerek." sözü, grubun adının oluşmasına ilham olmuş ve eski sanat ile yeni sanat arasında "köprü" olmak çabasını yansıtmıştır (Antmen, 2012: 37). Sanat manifestolarının ikinci dalgası olarak kabul edilen 1960'lı yıllarda ise devrimin ufkunun kültürü, siyaseti ve ifade şekillerini tanımlıyor olduğu görülmüş ve tekrar devrimci sanat ve devrimci siyaset dikkat çekmek için rekabet içerisine girmiştir. Sanatsal ve siyasal avangardın tekrar pazarlanması, manifesto yazımının ortaya çıkmasını sağlamıştır. 60'lı yıllarda başlayan kişisel özgürlük söylemleri, uyuşturucu kültürü, protestolar yeni avangard sanatı eleştirseler de yeni manifestolar ve eski manifestoların yeni sürümlerinin yeniden yazılması girişiminde bulunulmuştur. Sanat manifestoları, siyasi manifestolar ve her ikisinin bileşeni olan muhalefet yeniden her yerde duyulmaya başlanmıştır. Küçük, yerel gruplar (feministler, homoseksüeller, göçmenler vb.) ortaya çıkmış ve bu gruplar kısa bir zaman sonra çeşitli birlikler ve ağlar oluşturmuşlardır. 60'lı yılların avangardı için ortak terim olarak Neo-Avangard terimi kullanılmıştır. 60'lı yıllarda sadece niceliksel değil niteliksel anlamda da değişiklikler olmuştur. Birçok yazar erken 20. yüzyıl avangard sanatçılarını ve 19. yüzyılın siyasi manifestolarını rehber olarak alsa da devrimin şiirinin sadece geçmişe dayanarak yazılmayacağını, kendi dönemlerine de meydan okumak için yeni şekillerinin de olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Puchner, 2012: 369-370)

Sanatın felsefi tanımının üslup bakımından herhangi bir zorunluluk gerektirmediği, dolayısıyla her şeyin sanat olabileceği bu çağda "Sanat nedir?" sorusunun ortaya çıkmasıyla beraber felsefe üsluptan ayrıldığında 1964 civarında Manifestolar Çağı da sona ermiştir (Danto, 2014: 72). 21. yüzyılda ise sanat ve kültür endüstrisi için manifesto, bir miras olarak görülmenin dışında geleceğin tasarlanması için kırpılarak çeşitli şekillerde kolajlanabilen görsel efektler olarak sunulmaya başlanmıştır (İnal, 2015: 59). Bunun en güzel örneği ise İstanbul Kültür Sanat Vakfı tarafından düzenlenen, 1 Kasım-14 Aralık 2014 tarihleri arasında "Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil" başlığıyla, Zoe Ryan küratörlüğünde gerçekleştirilen 2. İstanbul Tasarım Bienali'dir. Bienal, tasarımcıları manifesto üzerine tekrar düşünmeye, bu güçlü ve verimli janrı nereden geldiğimiz, nerede bulunduğumuz ve nereye gittiğimiz konusunu yeniden ele almak için davet etmiştir (Ryan, 2014).

Problem Durumu

Araştırmada sanat ortamında Fransız Devrimi sonrasında şekillenen toplumsal ve siyasal hareketlerin sanatsal bir tavrı olan ve çağdaş sanatı en çok etkileyen avangard manifestoların eğitim programındaki yeri ve önemine değinilmiştir. Avangard manifestoların, disiplinlerarası özelliği ve günümüz post-modern sanat eğitimi disiplinlerarası bir eğitim anlayışını benimsediği için sanat eğitiminde önemli olduğu düşünülmektedir. Böylece "Avangard manifestoların, sanat eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarının lisans eğitim programlarındaki yeri

nedir?" sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmuştur.

Belirlenen ana problem doğrultusunda, 20. yüzyılın ilk yarısındaki avangard manifestoların dönemin sanat ortamında üstlendiği rol ve günümüz sanat eğitimi veren kurumların eğitim programlarına yansıması incelenmeye çalışılacaktır.

Sanat eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarının lisans eğitim programları incelenerek ve bu programlarda avangard manifestoların bir ders veya konu başlığı olarak okutulup okutulmadığı araştırılmıştır. Eğitim programları incelenip elde edilen bulgular yorumlandıktan sonra 20. yüzyıl avangard manifestoların öğretim programlarındaki yeri ve önemi üzerine elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi "Avangard manifestoların, sanat eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarının lisans eğitim programlarındaki yeri nedir?" olarak belirlenmiştir. Bu problem cümlesi doğrultusunda aşağıdaki alt probleme cevap aranmıştır.

Türkiye, Amerika ve İngiltere'deki güzel sanatlar eğitimi veren kurumların lisans eğitim programlarının ders içeriklerinde "Avangard Manifestolar" konusunun yeri nedir?

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Bu araştırma avangard manifestoların Türkiye, Amerika ve İngiltere'deki Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı ile Güzel Sanatlar Fakülteleri Resim Bölümü Lisans Eğitim Programlarındaki yeri ve önemi üzerine gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, 20. avangard manifestoların günümüz sanat ortamının temelini oluşturan sanat eğitimi alan öğrencilerin manifesto yazma becerilerine etkisi, sanatsal üretim süreçlerinde özgün eser çıkarabilme ve kendilerini ifade edebilmeleri üzerinde önem teşkil etmektedir. Ayrıca avangard manifestoların disiplinlerarası sanat anlayışına olan katkısı ve yöntem ve tekniklerin çok yönlülüğünü ortaya çıkarması bakımından sanat eğitiminde önemli olduğu görülmüştür. Avangard manifestoların ülkemizde sanat eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarındaki lisans programlarında bugüne kadar ayrı bir inceleme konusu olarak ele alınmadığı görülmüştür. Bu çalışma avangard manifestoların sanat eğitimi kurumlarında ilk defa ele alınıp incelenmesi bakımından bu anlamda önemlidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada teorik alt yapının oluşturulmasında araştırmanın amacına yönelik nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yapılmıştır. Döküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187-188).

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde "Türkiye, Amerika ve İngiltere'de güzel sanatlar eğitimi veren kurumların lisans eğitim programlarının ders içeriklerinde "Avangard Manifestolar" konusunun yeri nedir?" sorusuna yönelik Türkiye'de güzel sanatlar eğitimi veren altı Güzel Sanatlar Fakültesi ve altı Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Amerika'da dört, İngiltere'de iki güzel sanatlar eğitimi bölümü ve sanat okulu olmak üzere toplam on sekiz adet lisans programı incelenmiştir.

Tablo 1. Türkiye'deki Ders İçerikleri İncelenen Lisans Eğitim Programları

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim Resim-İş Öğretmenliği	Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü
Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim- İş Öğretmenliği	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar Bölümü
19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Resim-İş Öğretmenliği	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi	Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü

Resim-İş Öğretmenliği	
Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmenliği	Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim İş Öğretmenliği	Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü

Araştırmacı tarafından Türkiye, Amerika ve İngiltere'deki güzel sanatlar eğitim veren kurumların web sitesinde yer alan lisans eğitimi programlarının ders içerikleri incelendiğinde avangard manifestoları konusunun yeri ile ilgili şu bulgular elde edilmiştir:

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Programı incelendiğinde, programda 'Deneysel Sanat' dersi 2 saat uygulama, 2 saat kuramsal olarak 4 yıllık lisans eğitimin 8 döneminde zorunlu olarak verildiği görülmüştür. Programda ders, Deneysel Sanat I, Deneysel Sanat II, Deneysel Sanat III, Deneysel Sanat IV, Deneysel Sanat V, Deneysel Sanat VI, Deneysel Sanat VII, Deneysel Sanat VIII adı altında yer almaktadır. 4 yıllık eğitim programında her dönem bulunan Deneysel Sanat dersi; öğrencilerin deneysel sanatın çok yönlülüğünü farklı disiplinlerde görebilmelerini, öznel tasarımlar yaratarak süreç-ürün ilişkisini sorgulayabilmelerini ve üretim biçimlerine yeni seçenekler geliştirebilmelerini sağlamaktadır. Deneysel Sanat dersi içeriğinde 20. yüzyıl avangard sanat manifestoları doğrudan öğretilmemekte fakat akımlar, eğilimler, gruplar açısından eser analizleri yapılmaktadır. Derste, edinilen kuramsal bilgi uygulamalara aktarılıp proje çalışmaları ile ilgili manifesto yazma uygulamaları yapılmaktadır (http://www.gsf.hacettepe.edu.tr/resim/?lang=tr).

Programda dersin amacı: "Sanatın temel kavramlarını tanımlayabilme ve uygulayabilme becerisi sağlayacak birikimi kazandırmak, kompozisyon kurallarını farklı yapı ve dokuları olan objeler üzerinde nasıl kullanacaklarını öğrenmelerini sağlama, görsel ve kavramsal algılama-soyutlama düşünüşü kazandırmak, sanatın temel kavramlarını irdeleme ve görsel düşünceyi uygulamaya dönüştürme becerisi ve deneyimi kazandırma, öğrencinin bir sanat yapıtını tasarlama sürecinde düşünme ve uygulamada gerekli olan sürekllilik ve disiplini kazandırmak, kuramsal bilgisi ve becerisi arasında uyum sağlayabilmesini sağlama, öğrencilerin çağımız teknik olanaklarından faydalanarak sürekli yenilikçi tavırlar sergileyebilmelerini ve gelenekselleşmiş sanat anlayışlarına yeni önermeler getirebilmelerini sağlama" şeklinde belirtilmiştir. Deneysel Sanat dersinin içeriğinde, sanatın temel kavramları, kompozisyon biçimlerinin irdelenmesi, temel plastik kavramlar açısından belli başlı sanatçıların incelenmesi, sanat türlerinin görsel yapılanması, akımlar, eğilimler, gruplar açısından eser analizleri, verilen konsept üzerine tartışma, görsel sunumlar ve kişisel yazı denemeleri, proje manifestoları ve görsel sunumlar yer almaktadır. Deneysel Sanat I dersinde öğrencilerin farklı malzemelerle görsel yorumlar yapabilme yeteneğini geliştirmeleri, derste öğrencilerin üretilen uygulamalar üzerinden manifesto yazmaları, yaratıcı tartışmalar yapabilmeleri, eleştirel düşünme ve görüş alışverişinde bulunmaları sağlanmaktadır (http://www.gsf.hacettepe.edu.tr/resim/?lang=tr).

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Programında 2 saat kuramsal olan "Sanat Yazıları" dersi seçmeli ders olarak yer almaktadır. Programda dersin amacı; "sanatla ilgili çeşitli soruları irdeleyen metinleri okumak ve incelemek, bu metinleri yapısal olarak çözümlemek ve metinler arası okumaları gerçekleştirebilmek, geçmişten günümüze sanatla ilgili çeşitli görüş ve anlayışları kavratmak, bir tartışma zemini yaratarak bilgi paylaşımını ve okumaların kalıcılığını sağlamak, yazma becerisi kazandırmak" şeklinde belirtilmiştir. Sanat Yazıları ders içeriği incelendiğinde sanatın temel kavramları ve sanatın geçmişten bugüne geçirdiği değişim/dönüşüm süreçlerini irdeleyen kitap ve metinlerden önemli örneklerin (sanatın temel kavramlarını irdeleyen metinler, modernizm ve sanat ilişkisini tartışan metinler, sanatçının konumunu, profilini, yaratma tarzını inceleyen metinler, müze katalogları ya da sergi kataloglarından seçilen metinler ve sanatçıların kaleme aldığı manifestolar) analiz edilip inceleneceği belirtilmektedir. Derste öğrencinin bir metni nasıl irdelemesi gerektiğine dair yöntemleri, sanata ilişkin farklı görüş ve anlayışları kavraması amaçlanır (http://www.gsf.hacettepe.edu.tr/resim/?lang=tr).

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Programı'nda yer alan "Modern Sanat I" ve "Modern Sanat II" dersi 3. sınıf 1. ve 2. dönem 3 saat kuramsal ve zorunludur.

Modern Sanat I ve Modern Sanat II ders içerikleri incelendiğinde sanat manifestoları konusu doğrudan yer almamış fakat manifestosu olan sanat akımlarının öğretildiği görülmüştür. Modern Sanat I dersinde; 1800-1950 arasında sanatta meydana gelen temel değişimler, romantizmden avangard akımlara kadar geçen süreç, modern sanatın Türk sanatında yansımaları, dışa vurumculuk üzerine anlatım ve görsel sunum, modern görüntüleme araçları ve sanat, nesnenin ötesi-temsil ve soyutlama sorunu gibi konular haftalık ders içeriğinde yer almıştır. Modern Sanat II dersinde; 1900-1950 arasında sanatta meydana gelen temel değişimler, modern sanatı oluşturan,

siyasal, kültürel ve sanatsal etkilerin öğretimi, avangard akımlardan Pop sanata kadar sürecin anlatılıp tartışılması, modern sanatın görsel belgeler eşliğinde anlatılması, tartışılması, nesnenin ötesi-temsil ve soyutlama sorunu, makine estetiği, dışa vurumculuk, Dada ve Duchamp, Gerçeküstücülük, modern sanatın Türk sanatında yansımaları gibi konular işlenmektedir. Modern Sanat I ve Modern Sanat II dersinin içeriklerinin kavratılması doğrultusunda öğrencilere eleştirel bir bakış kazandırılması ve uygulamalı derslere katkısının sağlanması amaçlanmaktadır (http://www.gsf.hacettepe.edu.tr/resim/?lang=tr).

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim- İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı'nda "Çağdaş Sanat" dersi müfredatta 4 yıllık lisans eğitimin dördüncü yarıyılı (2. sınıfın 2. dönemi) 3 saat kuramsal ve zorunludur. Çağdaş Sanat ders içeriğinde 20. yüzyılın ilk yarısında manifestosu olan Kübizm, Fütürizm, Soyut Resim ve Heykel, Konstrüktivizm, Dada ve Marcel Duchamp, Sürrealizm gibi sanat akımlarının yer aldığı görülür. İçeriklerden hareketle bu akımları ortaya çıkaran sosyolojik, felsefi, bilimsel vb. dinamikleri, öncü sanatçıları, eserleri ve bu eserlerin sanat tarihi açısından öneminin kavranması hedeflenmektedir (https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/167/resim-is-ogretmenligi-programi/dersler)

19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Resim-İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı'nda "Çağdaş Sanat" dersi lisans eğitiminin 6. yarıyılında (3. sınıf) 2 saat kuramsal ve zorunlu ders olarak bulunmaktadır. Programda dersin amacı: "Çağımız sanatında yer olan akım ve üslupların özelliklerinin öğrenilmesi. Empresyonizmden 21.yüzyıla Avrupa'da, başta resim olmak üzere sanat gelişimi hakkında bilgi edinmek." şeklinde belirtilmiştir. Bu amaç doğrultusunda haftalık ders içeriklerinde avangard manifestolar şeklinde herhangi bir konuya rastlanmasa da 20. yüzyılda manifestosu olan sanat akımlarından Ekspresyonizm, Die Brücke, Fütürizm, Suprematizm, De Stijl, Konstrüktivizm, Dadaizm, Sürrealizm ve Modernizm öğretilmektedir (http://egitim.omu.edu.tr/tr).

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Eğitim Fakültesi Resim Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı'nda bulunan "Çağdaş Sanat" dersi incelenmiştir. Öğretim programında lisans eğitiminin 6. yarıyılında kuramsal ve zorunlu olan dersin amacı: "Çağdaş Sanat Kuramlarını öğrenebilme, Post Modernist Sanat olaylarını kavrayabilme ve Çağdaş Sanat eserlerine eleştirel bakış kazandırabilme" olarak açıklanmıştır. Ders içeriklerinde avangard manifestolar şeklinde herhangi bir konuya rastlanmasa da 20. yüzyılda manifestosu olan sanat akımları öğretilmektedir (http://gef-guzelsanatlar-resimis.gazi.edu.tr/).

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı'nda bulunan "Sanat Felsefesi" dersi eğitimin dördüncü yarıyılı (2. sınıfın 2. dönemi) 2 saat teorik ve zorunlu bir ders olarak öğretilmektedir. "Sanat felsefe ilişkisini bilme, sanat kuramları ve kuramcılarının görüşlerini kavrama, estetiğin önemini kavrama, çağdaş estetiğin özelliklerini kavrama" olarak amacı açıklanan dersin içeriğinde 20. yüzyılın ilk yarısında manifestosu olan sanat hareketlerinin konu olarak işlendiği görülmektedir. Öğretim programında yer alan "Çağdaş Sanat" dersi 4 yıllık lisans eğitiminin altıncı yarıyılı (3. sınıfın 2. dönemi) 2 saat teorik ve zorunlu bir derstir. Dersin içeriğinde 20. yüzyılın ilk yarısında manifestosu ile varlık gösteren sanat hareketlerinin yer aldığı görülür. Programda Çağdaş Sanat dersinin amacı: "19. yüzyıldan günümüze gelen sanat akımlarını, sanatçıları ve eserlerini tanıma, Modern sanatın ortaya çıkış nedenlerini bilme, Modern sanatın anlamını bilme, sanatla yaşam dinamiklerinin ilişkisini kavrama" olarak belirtilmektedir (http://ects.mu.edu.tr/tr/program/111).

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar Bölümü'nün incelenen programında "Görsel Sanatlar Tarihi" dersi zorunlu olarak yer alır. Bu ders, programda "Görsel Sanatlar Tarihi I", "Görsel Sanatlar Tarihi II", "Görsel Sanatlar Tarihi III", "Görsel Sanatlar Tarihi IV" şeklinde haftada 2 saat olarak verilmektedir. Sanatın tarihsel süreç içerisinde gelişim aşamalarının öğretilmesi ve öğrencinin görsel algısının geliştirilmesi amacı taşıyan Görsel Sanatlar Tarihi II ve Görsel Sanatlar Tarihi III derslerinde 20. yüzyılda başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada meydana gelmiş manifestosu olan sanat akımları öğretilmektedir. Programda 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan sanat akımlarından Modernizm, Kübizm, De Stijl Hareketi, Bauhaus, Makine Estetiği, Fütürizm, Konstrüktivizm, Ekspresyonizm, Fovizm, Dadaizm, Sürrealizm ve 20. yüzyılın ikinci yarısında da Kavramsal Sanat, Fluxus, Performans, Feminist Sanat gibi akımlarının yer aldığı görülmüştür (http://stf.ogu.edu.tr/Sayfa/Index/24/lisans-programi).

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı incelenmiştir. Programda yer alan "Çağdaş Sanat" dersi 4 yıllık lisans eğitiminin 6. dönemi (3. sınıf, 2. dönem) 3 saat kuramsal ve zorunlu ders olarak yapılmaktadır. Çağdaş Sanat dersinde haftalık ders içeriğinde avangard sanat manifestoları ile ilgili doğrudan herhangi bir bulguya rastlanmasa da manifestosu olan modern sanat akımları öğretilmektedir (http://rso.aef.marmara.edu.tr/).

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı'nda bulunan "20. yy. Sanatı I" ve "20. yy. Sanatı II" dersi 4 yıllık lisans eğitiminin 3. ve 4. yarıyılı (2. sınıf) 2 saat kuramsal ve zorunlu ders olarak öğretilmektedir. Programda, 19. yüzyıldan başlayarak 1950'li yıllara kadar ortaya çıkan

modern sanat akımlarının aktarımını amaçlayan 20. yy. Sanatı I ve II dersinde doğrudan sanat manifestolarından bahsedilmemiştir. Ancak 20.yüzyılda manifestosu olan Die Brücke, Fütürizm, Soyut Sanat, Konstrüktivizm, Bauhaus, Dada ve Gerçeküstücülük gibi sanat akımlarının gelişim süreçlerinin ve teorik altyapısının, sanat eserlerinin teknik, üslupsal ve ikonografik açıdan analizinin öğretildiği görülmüştür (http://gsf.marmara.edu.tr/ogrenci/ders-programlari-icerikleri/).

Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı incelenmiş ve programda "Batı Sanat Tarihi II" dersi 4 yıllık eğitimin üçüncü yarıyılı (2. sınıfın 1. dönemi) 2 saat kuramsal ve zorunlu ders olarak bulunmaktadır. Lisans programında "Batı Sanat Tarihi II" ders içeriği incelendiğinde dersin amacı; "19. yüzyıl ve sonrasında sanat alanında Avrupa'daki gelişmeler incelenerek ilgili dönemlerde ortaya çıkan sanat akımlarını, bu akımların sanata getirdikleri ve diğer dönemlerden farklılıkları irdelenerek, sanatçılar ve eserleri tanıtılmaya çalışılacaktır." şeklinde belirtilmektedir. Ders içeriğinde 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Fütürizm, Soyut Resim ve Konstrüktivizm, Dada, Sürrealizm gibi manifestosu olan sanat akımları, akımların öncü sanatçıları, eserleri ve bunların sanat tarihi açısından önemi incelenmektedir (https://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P3.aspx).

Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Program'ında yer alan "Çağdaş Sanat I" dersi 4 yıllık lisans eğitimin beşinci döneminde 2 saat kuramsal ve zorunlu bir derstir. Programda bulunan "Çağdaş Sanat I" ders içeriğinde "1960 Öncesi Manifestolar" başlığı ile avangard sanat manifestoları konu olarak yer almaktadır (https://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P3.aspx).

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmenliği Anabilim Dalı Lisans Eğitim Programı incelenmiş ve sanat manifestolarının programdaki yeri ile ilgili şu bulgulara ulaşılmıştır: Programda "Çağdaş Sanat" dersi müfredatta 4 yıllık lisans eğitiminin 4. yarıyılı (2. sınıf 2. dönem) 3 saat kuramsal ve zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Çağdaş Sanat dersi içeriğinde avangard manifestolar ile ilgili doğrudan bir bulguya rastlanmasa da 20. yüzyılda manifestosu olan sanat akımlarının (Ekspresyonizm, Neoplastizm, Soyut Sanat, Dadacılık, Sürrealizm) yer aldığı görülmüştür (https://www.erbakan.edu.tr/guzelsanatlaregitimi).

Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı'nda bulunan "Çağdaş Dünya Sanatı I" ve "Çağdaş Dünya Sanatı II" dersi müfredatta 4 yıllık lisans eğitiminin 3. ve 4. yarıyılı (2. sınıf) 2 saat kuramsal ve zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Çağdaş Dünya Sanatı I ve Çağdaş Dünya Sanatı II ders içeriklerinde öğrencilerin çağdaş sanatı kavrama yetilerini geliştirmek, çağdaş sanat tarihine hâkim olmalarını ve çağdaş sanatın gelişimini, dinamiklerini, belli başlı niteliklerini bir bütünlük içinde düşünebilmelerini sağlama amacıyla "Çağdaş Sanat Manifestoları" bir konu olarak öğretilmektedir (http://www.selcuk.edu.tr/guzel_sanatlar/resim/bolum_dersleri/tr).

Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar Lisans Eğitim Programı incelenmiş ve programda derslerin kuramsal ve uygulamalı dersler olmak üzere iki grupta toplandığı görülmüştür. Sanat manifestolarının programdaki yeri incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır: Programda, "Aydınlanma Döneminden Postmodernizme Sanat" 2 saat kuramsal olarak 2. sınıf bahar döneminde zorunlu ders olarak yer almaktadır. Programda dersin amacı, 18. yüzyıldan günümüze sanat alanında ortaya konan eğilimleri, yenilikleri, manifestoları ve kuramları mimarlık ve görsel sanatlar bağlamında ele alarak, günümüz yeni eğilimlerinin örnekler ile irdelenmesi olarak belirtilmektedir. Batı kültürünün sanat, kuram ve estetik eğilimlerini, zaman dizinsel bir bakışla ele alındığı dersin haftalık içeriğinde doğrudan manifestolardan bahsedilmemiş fakat manifestosu olan Dışavurumculuk, Soyut Sanat, Fütürizm, Dada, Sürrealizm gibi 20. yüzyıl sanat akımlarının haftalık ders içeriğinde öğretildiği görülmektedir (http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=course/view&id=6021&aid=41).

Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar Lisans Eğitim Programı 3. sınıf (1. ve 2. dönem) mesleki seçmeli "Çağdaş Sanat Estetiği" dersi 3 saatlik kuramsal bir derstir. Dersin amacı programda, 20 yy. sanatının estetik yönelimlerini gösterme olarak açıklanmıştır. Çağdaş Sanat Estetiği dersinin içeriğinde, 20. yüzyıl manifestolarının konu olarak yer almadığı ancak manifestosu olan 20. yüzyıl sanat hareketlerinin karşılaştırmalı olarak ele alınıp işlendiği görülmektedir. Sanat hareketlerinin ardındaki kuramsal arka planları irdeleyerek, sanat yapıtlarının ontolojik temelleri, sanatçıların 20. yüzyıl manifestolarında savundukları soyut, saçma, otomatizm, bilinçaltı, hız, savaş, şiddet gibi ilkeleri ve kullandıkları montaj, foto-montaj, kolâj, asamblaj, ready-made gibi teknikler öğretilmektedir (http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=course/view&id=5948&aid=41).

Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar Lisans Eğitim Programı'nda 3. sınıf (1. ve 2. dönem) mesleki seçmeli olan "20. Yüzyıl Sanat Teorileri" dersi 3 saat kuramsal bir derstir. Programda dersin amacı: "Modern ve Postmodern dönemde ortaya çıkan sanat eserlerinin kavramsal arka planlarını ele almak ve çağdaş sanat yapıtlarını 20. Yüzyıl sanat teorisi ve argümanlarından hareketle analiz

etmek." şeklinde açıklanmıştır. Ders içeriğinde, 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar sanatın üretimi, dağıtımı ve yayılımındaki gelişmelere, yeni teknik ve teknolojilerin sanat yapıtının ontolojik karakteristiğinde meydana getirdiği değişime odaklanılmaktadır. Bu kapsamda derste sanat kuramı ve eleştirisindeki dönemin önemli düşünürlerinin teori ve kuramlarından hareketle avangard manifestoların yoğun olarak yazıldığı 20. yüzyıl sanat yapıtlarının düşünsel arka planlarının irdelendiği görülmektedir (http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=course/view&id=5771&aid=41).

Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar Lisans Eğitim Programı'nda 2. sınıf (1. ve 2. dönem), 3 saat kuramsal olarak mesleki seçmeli "Modern Sanat Manifestoları" dersinin yer aldığı görülmüştür. Bu dersin amacı programda: "Modern Sanat anlayışını metinler (manifestolar, teoriler) üzerinden anlama" olarak belirtilmiştir. Modern Sanat Manifestoları ders içeriğinde, Flippo Tommaso Marinetti: "Fütürizmin Temeli ve Manifestosu" 1909, Kazimir Malevich (1878-1835) "Kübizm ve Fütürizmden Süprematizme: Resimde Yeni Gerçekçilik", Marcel Duchamp "Richard Mutt Vakası", De Stil: "Manifesto 1", 1918, Theo van Doesburg: "Neo-Plastik Sanatın İlkeleri'nden", Piet Mondrian "Yeni Plastik Üzerine Diyalog", "Neo-Plastisizm: Plastik Eşdeğerliğin Genel İlkesi", Kazimir Malevich: "Nesnel Olmayan Sanat ve Süprematizm", Naum Gabo ve Anton Pevsner: "Gerçekçi Manifesto" gibi manifesto ve metinlerin ele alındığı görülmektedir. Programda manifesto ve metin okumalarıyla birlikte metnin bağlamı ve kapsamı doğrultusunda Modern Sanat anlayışını yansıtan eser analizleri yapılmaktadır (http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=course/view&id=9122&aid=41).

Tablo 2. Yurt Dışındaki Ders İçerikleri İncelenen Lisans Eğitim Programları

Amerika San Francisco Sanat Akademisi Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü
Amerika Chicago Illinois Üniversitesi Mimarlık Tasarım ve Sanat Fakültesi Sanat Eğitimi Bölümü
Amerika San Francisco Eyalet Üniversitesi Liberal ve Yaratıcı Sanatlar Okulu Sanat Bölümü
Amerika California Stanford Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi Sanat ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Uygulamaları Bölümü
İngiltere Newcastle Üniversitesi Güzel Sanatlar Okulu
İngiltere Londra Loughborough Üniversitesi Sanat Okulu

Araştırma kapsamında incelenen Amerika Birleşik Devletleri San Francisco Sanat Akademisi Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü lisans öğretim programında 2. sınıfta sunulan "20th Century Art" (20. Yüzyıl Sanatı) isimli derste Post-Emperyalizm, Expresyonizm, Fovizm, Art Nouveau, Kübizm, Fütürizm, Dada, Surrealizm, Abstract Expressionizm, Minimalizm, Pop Art, Performans, Graffiti ve Post-Modernizm'i içeren 19. yüzyıl sonundan günümüze kadar olan manifestolu temel sanat akımları ve bu akımların eleştirel çalışmaları derinlemesine analiz edilerek sunulmaktadır (https://www.academyart.edu/courses/?back=4491&plan=BFA-FA).

Amerika Chicago Illinois Üniversitesi Mimarlık Tasarım ve Sanat Fakültesi Sanat Eğitimi Bölümü Eğitim Program'ında yer alan "Signifying Practices: Art and Visual Culture" (Anlamlandırma Uygulamaları: Sanat ve Görsel Kültür) isimli ders içeriğinde görsel ve multi disipliner alanların deneyimlerini analiz etmek için teorik bir bakış açısı sağlanmaktadır. Derste çağdaş estetik uygulamalarla ilgili konular hakkında araştırma, tartışma, yazma stratejileri geliştirilmekte ve uygulamalar yapılmaktadır. Yine aynı programda yer alan "Introduction to Socially Engaged Art" (Toplumcu Sanata Giriş) isimli 3 saat teorik ve uygulama gerektiren derste sanat ve yaşam arasındaki sınırı ortadan kaldıran, toplumsal sorunları ele alan, katılımı, diyaloğu, eylemi vurgulayan toplum ve sanat kavramı, kültürel ve estetik konular analiz edilip tanıtılmaktadır. Derste sosyal etkileşimde bulunan sanat uygulamalarının analiz ve keşifleri, okuma ve yazma etkinlikleri yapılmaktadır. Öte yandan ders kapsamında saha ziyaretleri ve sanatçılarla diyaloglar gerçekleştirilmektedir. Programdaki 3 saatlik "Academic Writing I: Writing in Academic and Public Contexts", "Academic Writing II: Writing for Inquiry and Research" ("Akademik Yazma I: Akademik ve Kamusal Alanda Yazma" ve "Akademik Yazma II: Araştırma ve Yazma") derslerinde, akademik araştırma ve yazma hakkında bilgi verilip, sanat ve sanatı etkileyen, kamusal, sosyal, siyasal, kültürel vb. temalara odaklanılmaktadır. İnceleme, analiz, tartışma ve dil bilgisine önem verilerek bağımsız eleştirel düşünme ve yazma becerilerini geliştirmek amacıyla çeşitli türlerde (manifesto, makale, eleştiri yazısı vs.) yazılar yazılmaktadır (https://catalog.uic.edu/ucat/colleges-depts/architecture-design-arts/art-ah/bfa-art-ed/).

Yine programda yer alan 4 saatlik "Art and Resistance: Socially Engaged Art" (Sanat ve Direniş: Toplumcu Sanat) dersinde siyasal hareketlere sanatçıların nasıl katıldığına, sanat ve siyaset ilişkisine dair bilgiler verilmektedir. Sanat ve tasarıma etkisi ile I. Dünya Savaşı, Alman sanatçı Joseph Beuys, sosyal heykel nosyonu (kavram), Dada, Gerilla Kızlar, feminist eleştiri gibi örneklerle sosyal ve politik bağlam üzerinden analiz

yapılmaktadır. "Visual and Verbal Literacy in Art Education" (Sanat Eğitiminde Görsel ve Sözel Okuryazarlık) isimli 4 saatlik derste yazma ve okuma pratikleri yapılmakta, eleştirel teori, metin tabanlı çağdaş sanat, kültürel çalışmalar ve estetik gibi konular analiz edilip tartışılmaktadır. Derste okuma ve yazmayı sanat eğitimine dâhil etme stratejileri geliştirilmekte, okuma ve yazma ile resim oluşturma arasındaki geçirgen sınırlılıklar ortaya konulmaktadır (https://catalog.uic.edu/all-course-descriptions/art/).

Amerika San Francisco Eyalet Üniversitesi Liberal ve Yaratıcı Sanatlar Okulu Sanat Bölümü Lisans Program'ındaki "Studio Process and Professional Practices" (Atölye Süreci ve Profesyonel Uygulamalar) dersi, önceki stüdyo derslerinde yapılan çalışmaları yansıtacak şekilde araştırmayı, eleştiriyi, yazmayı ve uygulamayı birleştiren disiplinler arası bir stüdyo dersidir. Derste fikir üretme, proje yönetimi ve tamamlama, süreçleri anlama, belgeleme, sunum stratejileri, sergi bağlamları, bir sanatçının ifadesini yazma ve mezuniyet sonrası profesyonel fırsatlara hazırlık gibi pratikler geliştirilmektedir (http://bulletin.sfsu.edu/courses/art/)

Amerika California Stanford Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Sanat ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Uygulamaları Bölümü'nün Lisans Program'ındaki "Writing and the Visual: The Art of Art Writing" (Yazma ve Görsel: Sanat Yazma Sanatı) dersi, yazma ve görsel sanat arasındaki ilişkiyi ele alıp uygulamalı atölye ve yazı çalışmalarını birleştirmektedir. Derste öğrenciler; çeşitli sanat yaklaşımlarını inceleyecek ve yazdıkları yazılarla sanat eserlerine cevap vererek bunları uygulamaya koyup, metinlere entegre resimler yapacak ve resimlerden ilham alınmış metinler yazacaklardır

(https://exploredegrees.stanford.edu/schoolofhumanitiesandsciences/artandarthistory/#bachelorstext).

İngiltere Newcastle Üniversitesi Güzel Sanatlar Okulu Eğitim Program'ı incelendiğinde ise dört yıl verilen "Studio Practice" (Stüdyo Uygulaması) dersi, güzel sanatlar uygulamalarında öğrencilerin becerilerini, sanatsal anlayışlarını, kendi özel ilgi alanını belirleyen ve geliştiren atölye temelli bir kurs sunmaktadır. Bu modülde, öğrencileri bağımsız sanat etkinliklerine hazırlamak amacıyla resim, performans, heykel, video ve baskı sanatının özelliklerinin keşfi etrafında düzenlenen disiplinlerarası bir eğitim anlayışı ile stüdyo projeleri yapılmaktadır. Derste öğrencilerin stüdyo çalışmasını eleştirel olarak değerlendirme ve yönetme yeteneğini geliştirmesi, öğrencilerin bireysel uygulamalarını daha geniş referans çerçeveleri ile ilişkilendirmesi amaçlanır. Yapılan eleştirel düşünme uygulamaları öğrencilerin fikirlerini ve planlarını ifade etmelerine, kendi çalışmaları ve akranlarının çalışmaları hakkında eleştirel yargı oluşturmalarına yardımcı olur. Bu öğretici tartışma, öğrencinin çalıştığı profesyonel, tarihi ve çağdaş bağlam hakkında farkındalığını arttırır. Eleştirel değerlendirmeler sonucunda muhakkak yazılı bir geri bildirim alınır. Öte yandan derste öğrencilerin bilgi ve mesleki uygulama anlayışını, bağımsız çalışabilme kapasitelerini, öğrencilerin yazma, sunum, planlama ve organizasyon becerilerini geliştirmesi amacıyla sanatçıları, yazarları, eleştirmenleri ve küratörleri ziyaret ederek haftalık dersler almaları sağlanır (https://www.ncl.ac.uk/undergraduate/degrees/w150/#coursedetails).

Benzer şekilde aynı programdaki "Art History" (Sanat Tarihi) dersi, atölye uygulamalarından heykel, performans, resim, video ve baskı çalışmaları ile ilgili konulara uyum sağlaması için tasarlanmıştır. Derste sanat ve tarihi çalışmaları ile ilgili temel yaklaşım, kavram ve beceriler tanıtılmakta ve sanat pratiği ile ilişkisi incelenmektedir. Modül, tarih ve tartışmaları örnekleyen önemli sanat eserleri ile birlikte, sanat hikâyelerinin, manifestoların nasıl inşa edildiğine odaklanmaktadır. Sanatın özerkliği, yorum ve anlamı, sanatın sosyoloji, politika ve protesto ile ilişkisi değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler öğrencilerin kendi bağımsız araştırmalarını ve sanat eserleri ile ilgili teorileri ve bağlamları analiz etmelerine yardımcı olmaktadır. Derste, soyutlama, önemlilik, Gerçeküstücülük ve nesne, minimalizm, cinsiyet gibi başlıklar altındaki önemli sanat eserleri ve teoriler ele alınıp analiz edilmektedir. Öğrencilere ilgi alanları hakkında araştırma yapma, yazma, sunum becerilerini geliştirme ve bireysel çalışmalarını sunmak için bağımsız düşünme fırsatı verilmektedir (https://www.ncl.ac.uk/undergraduate/degrees/w150/#coursedetails).

Programda bulunan bir diğer ders "Art and Protest" (Sanat ve Protesto), eleştirel düşünme, argüman geliştirme, görsel analiz ve teorik anlam geliştirmeyi hedefler. Derste 19.yüzyılın sonlarında Fransa ve İngiltere'deki avangart sanatın gelişimi ve bu hareketlenmenin 20. yüzyıldaki politik sanat tarihi gelişimi üzerindeki etkisi incelenmektedir. Tematik olarak şekillenen derste, sanatın aktivist nesneleri ve protestocu toplumları nasıl yansıtacağı konusuna eleştirel bir şekilde odaklanılmaktadır. Sivil direniş, kolaj, fotomontaj, belgeleme ve şahitlik, şiddet ve isyan, sanat ve göç, viral estetik gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıca sanatçıların siyaset ve aktivizmle nasıl ilişki kurduğunu, eserlerinin şekli, materyali, içeriği, manifestosu ve sergileme bağlamları araştırılmaktadır. Manifestosu olan akımlardan Dadaizm, Situasyonal Enternasyonal, Sanat İşçileri Koalisyonu, Fluxus, Asco, Gerilla Kızlar, Kara Panterler de dâhil olmak üzere uluslararası siyasallaştırılmış sanat akımları ve aktivist gruplar detaylı bir şekilde analiz edilip incelenmektedir (https://www.ncl.ac.uk/module-catalogue/module.php?code=FIN2030).

Programdaki "Art Writing" (Sanat Yazımı) isimli bu modül, çağdaş sanat uygulamaları ve eleştirisi ile çağdaş sanat kurumları ve etkinliklerinin uygulama alanıyla ile ilgili olarak öğrencilerin kendi konumunu anlama

konusunda dikkat çekmeyi ve bunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca uygun olarak hedef kitlesine göre, yazı tarzına (inceleme, eleştiri, teorik tartışma, manifesto vb. olup olmamasına) dikkat ederek sanat yazısı geliştirilecektir. Bu modülde öğrencinin çalışma portföyünü tamamlamasını sağlamak için gerekli okuma, araştırma ve galeri ziyaretleri yapılmaktadır. Bu akran ortamındaki etkileşim ile öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirmesi amaçlanmaktadır. Modülde çağdaş sanattaki bazı temel kavramlar ele alınıp ve kavramsal konular, çağdaş dergiler ve kurumlarla ilgili grup seminerleri düzenlenmektedir. Öğrencilerden araştırmalarının ilerlemesini ve metodolojisini ayrıntılandıran bir günlük tutmaları istenmektedir. Derste yazılan bu yazılar sergilere, kuramcılara, sanat eleştirilerine cevap olarak basılı veya bir sempozyumda sunularak değerlendirilmektedir (https://www.ncl.ac.uk/undergraduate/modules/fin4023/).

İngiltere Londra Loughborough Üniversitesi, Sanat Okulu lisans programında bulunan "Creative Dissent: Protest, Activism and Art" (Yaratıcı Muhalefet: Protesto, Aktivizm ve Sanat) adlı modül, sanatın toplumsal üretimini vurgulamaktadır. Bu modül, 20. ve 21. yüzyılda sanat ve devrim, toplum ve çevresel değişim, cinsiyet ve feminizm, sivil haklar için mücadele ve etnik azınlıklar için eşitlik, çeşitli toplumsal formlar, protesto ve muhalefet söylemlerini içeren tarihsel ve güncel aktivizm, siyaset ve toplum ile ilgili meseleleri ele almaktadır. Sanat ve kültürel üretimin protesto hareketlerine ne ölçüde katkıda bulunduğu, sosyal ve politik dönüşümü nasıl harekete geçirdiği araştırılmaktadır. Sanat ve aktivist uygulamalar arasındaki tarihsel ve çağdaş bağlantılara değinen modül, öğrencileri sanat, siyaset ve daha geniş sosyal hareketler arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamalarını sağlamaktadır. Bu programın sunmuş olduğu diğer bir modül ise "Introduction to Modern and Contemporary Art and Design" (Modern ve Çağdaş Sanat ve Tasarıma Giriş), 20. yüzyıldan günümüze sanat ve tasarım alanındaki temel gelişmeleri incelemektedir. Derste öğrencilerin, modern ve çağdaş uygulamalara odaklanarak, sanat tarihi ve sanat eserleri hakkında araştırma yapabilmek için gerekli becerileri kazanması, sanat ve tasarım gelişmelerine dair bir farkındalık oluşturulup sanat eserleri hakkında eleştirel yorum yapılabilmesi amaçlanmaktadır. Derste öğrenciler gerekli teorik alt yapıyı sağladıktan sonra eleştirel yazı yazarak öğrendiklerini uygun tekniklerle uygulama derslerine aktarmaktadır (https://lucas.lboro.ac.uk/epublic/wp5016.main?dept=SA&dept2=SA).

"Drawing: Discourses and Debates" (Çizim: Söylem ve Tartışmalar) başlıklı bu modülde, öğrencilere resim alanı, sanat ve tasarım pratikleri içindeki hem geçmiş hem de çağdaş söylem ve tartışmalar tanıtılmaktadır. Tasarımlardaki çizim teorileri, uygulamaları ve tarihçeleri etrafındaki fikir ve kavramlar derinlemesine incelenmekte, farklı alanlardan (kültürel, sosyal, tarih, politika, etik, estetik, eleştiri) yazılı uygulamalar yapılmaktadır. Yapılacak tarihsel ve çağdaş teorik çalışmalar özellikle çizime odaklanan stüdyo uygulama modülleri için bir referans çerçevesi sağlamaktadır. Bu modülde, öğrenciler bibliyografya hazırlamayı, belirli tarihi, güncel sanat ve tasarım konularını araştırmayı ve karşılaştırmalı görsel analizler yapıp eleştirel yazılı projeler üretme yeteneğini geliştirmeyi öğrenir. Modülde eleştirel analiz ve yazma becerileri; uygulama ile ilgili metinsel ve görsel araştırma yöntemleri incelenerek, sanat ve tasarım nesneleri yerinde ve resimli literatürde incelenerek geliştirilmektedir.

"Visual Culture: Histories and Theories" (Görsel Kültür: Tarihler ve Kuramlar) modülünün amacı ise 20. ve 21.yüzyılda görsel kültür kavramını ve pratiğini, bu kavram ve pratiğin etrafındaki temel tartışmaları tanıtmaktır. Modül, öğrencilerin geçmişte görsel kültür ve teorilerinde kullanılan merkezi kavramsal çerçeveleri tanımlamaları ve açıklamaları için fırsat sunmaktadır. Öğrencilerin seçkin kültür ile popüler veya kitle kültürleri arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurmasını sağlamaktadır. Estetik, sosyal, kültürel, politik, ekonomik, etik ve görsel kültürün diğer işlevlerini kapsayan modülde, öğrenciler belirlenmiş metinleri inceleyerek, görsel kültür çalışmalarını ve eleştirel olarak nasıl açıklandıklarını araştırıp, tartışıp, yazılı olarak sunma uygulamaları yapmaktadır (https://lucas.lboro.ac.uk/epublic/wp5016.main?dept=SA&dept2=SA).

Sonuç

Özgür ve yaratıcı düşünce bireysel deneyim ve öngörülerle gerçekleşen bir süreçtir. 20. yüzyılda ortaya çıkan sanat akımları, sanat eserleri ve avangard manifestoları, özgür ve yaratıcı bireysel sanat algısını anlama, çözümleme açısından son derece önemli bulgular ortaya koymaktadır. Özellikle günümüz çağdaş sanatını anlamak için sanat tarihi, avangard manifestolar gibi sanata yön vermiş, sanat eserlerinin üretilme amaçlarının nedenlerini ele alan kuramsal kaynakları bilmek ve analiz etmek önem taşımaktadır. Bu noktada 20. yüzyılda kaleme alından avangard manifestolar, sanatsal yönelimleri etkilediği için manifestolar bağlamında üretilen sanat eserleri, yeni biçim teorileri, bireysel ve özgür sanatsal tavır ortaya koymuştur. Sanat tarihini, sanat akımlarını ve bu akımların manifestolarını kavramış bir öğrenci, sanat eserlerinin üretilme amaçlarını, sanat eserlerinin biçim ve estetik özelliklerini sorgulayıp özgün eserler üretebilecektir.

Bu bağlamda birinci alt problem olan "Türkiye, Amerika ve İngiltere'deki güzel sanatlar eğitimi veren kurumların lisans eğitim programlarının ders içeriklerinde avangard manifestolar konusunun yeri nedir?" sorusuna yönelik, araştırmacı tarafından incelenen Türkiye'deki güzel sanatlar eğitimi veren lisans programlarının

ders içeriklerinde genel olarak avangard manifestoların kuramsal dersler içerisinde kısmen yer aldığı, sanat tarihi dersleri kapsamında kronolojik olarak teorik işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak incelenen program içeriklerinden elde edilen sonuçlara göre Türkiye'de yalnızca Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar Lisans Eğitim Programı'nda seçmeli "Modern Sanat Manifestoları" dersinin isim olarak yer aldığı görülmüştür. Modern Sanat Manifestoları dersinde, modern sanat anlayışını metinler (manifestolar, teoriler) üzerinden anlamanın amaçlandığı, manifesto ve metin okumalarıyla birlikte metnin bağlamı ve kapsamı doğrultusunda Modern Sanat anlayışını yansıtan eser analizlerinin yapıldığı sonucuna varılmıştır. (http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=course/view&id=9122&aid=41). Araştırmada incelenen ülkemizdeki lisans programlarında ders isimlerinin daha genel yurt dışındaki programlarda ise daha spesifik ve detaylandırıldığı, dersin yaklaşımına göre ele alındığı görülmüştür.

Yurt dışındaki öğretim programlarının ders içerikleri incelendiğinde, klasik sanat algısından ziyade disiplinlerarası yaklaşımla, kavramsal, eleştirel ve yaratıcı düşüncenin ön planda olduğu ve uygulamaya dönük bireysel sanat eğitimine önem verildiği görülmüştür. 20. yüzyılda ortaya çıkan sanat hareketleri ve onlara ait manifestoların, çağdaş sanatın algılanmasında, güncel sanatın uygulama ve pratikleri arasında ilişki kurulmasında önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda özellikle ders içeriklerinde, okuma ve yazmayı sanat eğitimine dâhil etme stratejileri geliştirildiği, okuma ve yazma ile resim oluşturma arasındaki geçirgen sınırlılıklara odaklanıldığı görülmüştür. Derste öğrenciler gerekli teorik alt yapıyı sağladıktan sonra eleştirel yazı yazarak öğrendiklerini uygun tekniklerle uygulama derslerine aktardığı ortaya çıkmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen yurt dışındaki öğretim programlarının ders içeriklerinde, sanat ve yaşam arasındaki sınırı ortadan kaldıran, sorgulayan, katılımı, diyalogu, eylemi vurgulayan, multidisipliner üretim şekilleri ortaya koymayı sağlayan teorik ve pratik bir bakış açısının amaçlandığı görülmüştür. İçeriklerde, çağdaş estetik uygulamalarla ilgili konular hakkında, sanatı etkileyen güncel, kamusal, sosyal, aktivizm, çevre, teknolojik, politik, kültürel vb. konuların hem teorik hem uygulama derslerinde tartışılarak inceleme, analiz, okuma ve yazma uygulamaları yapılmaktadır. Yazma ve görsel sanat arasındaki ilişki ele alınıp, uygulamalı atölye ve yazı çalışmaları birleştirilmektedir. Derslerde öğrenciler, çeşitli sanat yaklaşımlarını inceleyecek ve yazdıkları yazılarla bunları uygulamaya koyup, metinlere entegre resimler yapılmakta veya resimlerden ilham alınmış metinler yazmaktadır. Bu çalışmalar, öğrencilerin bireysel uygulamalarını daha geniş referans çerçeveleri ile ilişkilendirmesine, kendi bağımsız araştırmalarını ve sanat eserleri ile ilgili teorileri ve bağlamları analiz etmelerine yardımcı olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan elde edilen tüm bu sonuçlar dahilinde şu öneriler getirilebilir; Güzel sanatlar eğitimi veren yuksekogretim kurumlarında teorik ve uygulamalı derslerin birbirlerini destekleyici içerikte olması ve disiplinler arası yaklaşımla teorik derslerin uygulamaya dönük yapılması önerilebilir. Avangart manifestolarin lisans programlarının sadece teorik değil uygulamalı ders içeriklerine de dahil edilmesi eğitim-öğretimin kalitesine katkı sunabilir. Böylece, öğrencilerin sanat eserlerini ve teorilerini anlama ve ilişkilerini analiz edebilmelerine, üretimlerinde daha verimli olabilmelerine yardımcı olacaktır.

20. yüzyılda ortaya çıkan sanat hareketleri ve onlara ait manifestoların, çağdaş sanatın algılanmasında, güncel sanatın uygulama ve pratikleri arasında ilişki kurulmasında önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda özellikle ders içeriklerine, okuma ve yazma etkinliği dâhil edilebilir.

Kaynaklar

Antmen, Ahu (2012). Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, Yaylacık Matbaası, (4. Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık

Arslan, Mehmet (2006). Değişen Değerler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Programlarına Yansıması. II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı. 26-28 Mayıs 2005. Van: Milli Eğitim Basımevi, 182-192.

Artun, Ali (2013). Sanat Manifestoları, Avangard Sanat ve Direniş (3.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları

Atakan, Nancy (2008). Sanatta Alternatif Arayışlar. İzmir: Karakalem Kitabevi Basım Yayın

Aykut, Aygül (2012). Sanat Eğitiminde Estetik. İstanbul: Hayalperest Yayınları

Bozağaçlı, Selçuk ve Soyşekerci, Serhat (2008). 20. Yüzyılın Sanat Dünyası Perspektifinden Sosyo-Ekonomik Çelişki ve Ekolleşmeler. Üniversite ve Toplum, Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi, 8 (3).

Bozdoğan, N., Küpeli, A. E., & Aksoy, M., (2020). Fütürist Manifesto'da Savaş ve Şiddet Teması. Orta Asyadan Anadoluya Türk Sanatlarının Dünü Bugünü (pp.341-354), Konya: Palet Yayinları.

Büyükkaragöz, Savaş (1997). Program Geliştirme, Konya: Kuyucular Ofset Yayınevi

Caws, Mary Ann (2001). Manifesto: A Century of isms, xix. University of Nabreska Press

Danchev, Alex (2011). Fütüristlerden Stuckistlere 100 Sanatçı Manifestosu100 Sanatçı Manifestosu. (Çeviren: M. Emir Uslu). İstanbul: Espas Sanat Kuram Yayınları

Danto, Arthur C. (2014). Sanatın Sonundan Sonra, Çağdaş Sanat ve Tarihin Sınır Çizgisi. (Çeviren: Zeynep Demirsu). (2. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Deliduman, Canan (1999). Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunları ve Sanat Öğretmenliği. Millî Eğitim Bakanlığı Dergisi,142,61-62.

Demirel, Özcan (2002). Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Yayıncılık

Efland, A, Freedman, K. & Stuhr, P. (1996). Postmodern art education: An approach to curriculum. Virginia: The National Art Education Association

Freedman, K., & Stuhr, P. (2008). Curriculum Change for the 21st Century: Visual Culture Art Education. E. W. Eisner, & M. D. Day içinde, Handbook of Research and Policy in Art Education (s. 815-828). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Hesapçıoğlu, Muhsin (1998). Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim. İstanbul: Beta Yayım Dağıtım

İnal, İnsel (2015). Tasarım ve Sanat Pratiklerinin, Tarihsel Süreç Üzerinden, Toplumla İlişkilenmeleri, Eğitim Bilim Toplum, 13 (52),43-69

İpşiroğlu, Nazan, İpşiroğlu, Mazhar (2011). Sanatta Devrim (5. Baskı). İstanbul: Hayalperest Yayınevi

Keser, Nimet (2009). Sanat Sözlüğü. Ankara: Ütopya Yayınevi

Mamur, Nuray (2012). Görsel Sanatlar Eğitiminde Nitel Araştırmalar İçin Bir Doküman: Portfolyo. Eğitim ve Bilim Dergisi, 37 (165), 194-207.

Özsoy, Vedat (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi. Ankara: Gündüz Eğitim

Puchner, Martin (2012). Marx ve Avangard Manifestolar Devrimin Şiiri İstanbul: Altıkırkbeş Yayıncılık

Ryan, Zoe (2014). Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil. http://tasarimbienali.iksv.org/tr/arsiv/haberarsivi/p/1/833 Erişim Tarihi: 17.08.2018

Sabancılar, Duygu (2011). Yükseköğretim Sanat Eğitimi Programlarında Güncel

San, İnci (2003). Sanat Eğitimi Kuramları. Ankara: Ütopya Yayınları

Sanatın Yeri (Editor: Enver Yolcu). 2. Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Nisan 2010, Canakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Yayınları, 236-243.

Şen, Ü. Sevim (2005). Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 343-360.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur (2015). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi

Varış, Fatma (1991). Programlara İlişkin Temel Kavram ve Tanımlar. Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler Dergisi, Şubat, Eskişehir: Etam Basımevi

Varış, Fatma (1998). Temel Kavramlar ve Program Geliştirmeye Sistematik Yaklaşım. Eğitim Bilimlerinde Yenilikler. Eskişehir: A.Ü.A Fakültesi Yayınları

Vidler, Anthony. (2011). After the Manifesto (Craig Buckley,) What happened to the architectural manifesto? Columbia University

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

İncelenen Eğitim Programlarının Kaynakları

Amerika Illinois Üniversitesi Mimarlık Tasarım ve Sanat Fakültesi https://catalog.uic.edu/ucat/colleges-depts/architecture-design-arts/art-ah/bfa-art-ed/ Erişim Tarihi: 24. 08. 2019.

Amerika San Francisco Eyalet Üniversitesi Liberal ve Yaratıcı Sanatlar Okulu "http://bulletin.sfsu.edu/courses/art/" Erişim Tarihi: 30.08.2019.

Amerika Sanat Akademisi Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü "https://www.academyart.edu/courses/?back=4491&plan=BFA-FA" Erişim Tarihi: 27.08.2019.

Amerika Stanford Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi " https://exploredegrees.stanford.edu/schoolofhumanitiesandsciences/artandarthistory/#bachelorstext" Erişim Tarihi: 27.08.2019.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim- İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı "https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/167/resim-is-ogretmenligi-programi/dersler" Erişim Tarihi: 02.12.2017.

Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı "https://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P3.aspx" Erişim Tarihi: 28.11.2017.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar Bölümü Lisans Eğitim Programı "http://stf.ogu.edu.tr/Sayfa/Index/24/lisans-programi" Erişim Tarihi: 02.12.2017.

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim Resim-İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı "http://gef-guzelsanatlar-resimis.gazi.edu.tr/" Erişim Tarihi: 05.12.2017.

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı "http://www.gsf.hacettepe.edu.tr/resim/?lang=tr" Erişim Tarihi: 05.12.2017.

İngiltere Loughborough Üniversitesi Sanat Okulu "https://lucas.lboro.ac.uk/epublic/wp5016.main?dept=SA&dept2=SA" Erişim Tarihi: 20.08.2019.

İngiltere Newcastle Üniversitesi Güzel Sanatlar Okulu "https://www.ncl.ac.uk/undergraduate/degrees/w150/#coursedetails" Erişim Tarihi: 20.08.2019.

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı "http://rso.aef.marmara.edu.tr/" Erişim Tarihi: 27.11.2017.

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı "4_org_zoom.webp" Erişim Tarihi: 28.11.2017.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı "http://ects.mu.edu.tr/tr/program/111" Erişim Tarihi: 12.05.2017.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı "https://www.erbakan.edu.tr/guzelsanatlaregitimi" Erişim Tarihi: 02.12.2017.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Resim-İş Öğretmenliği Lisans Eğitim Programı "http://egitim.omu.edu.tr/tr" Erişim Tarihi: 05.12.2017.

Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Lisans Eğitim Programı "http://www.selcuk.edu.tr/guzel_sanatlar/resim/bolum_dersleri/tr" Erişim Tarihi: 02.12.2017.

Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tasarım Bölümü Bileşik Sanatlar Lisans Eğitim Programı "http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=course/view&id=9122&aid=41" Erişim Tarihi: 29.11.2017.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

THE PLACE OF AVANT-GARDE MANIFESTOS IN EDUCATION PROGRAMMES

Naciye BOZDOĞAN AKBAŞ
Melek GÖKAY

Abstract

Artistic and historical acts, formations and trends appeared during historical process was affected and reflected economic, political and cultural codes in the period when they were introduced and shaped. Every period in the history, art always changed and developed based on variable world conditions, and it will be influenced by the future time as much as it was influenced by its past time. 20th century was a period when there was successive mass wars, revaluations, economic crises, rapid technological developments, and individuals' psychic trauma caused by these. In this period precisely, manifesto a political discourse which feeds especially from the depression periods emerged in the early of 20th century. The manifesto, which means the announcement of the political beliefs and aims of a social movement and the written text, shaped by the French Revolution, began to be used by art movements and artists in the 20th century. This period was the time of human being's material and nonmaterial collapse, and artists worked for liberation, to construct a new world, to inform people, to explain their own art through publishing manifests and then art started to rise suddenly. Avantgarde manifests in this period covered all sorts of art disciplines, challenged all of the traditional art perception and made a modern breakthrough in art. Artists from many different disciplines who wanted to join movements with their avantgarde manifests published in 20th century to liberate art and life, and to promise new world, came together to start reconstructing life and art. Avantgarde manifests which were alone a text as well as an event, assisted people to resolve the code of the time when they were published and to understand modern time. In this context, this study was emphasized to examine and evaluate the place and importance of the avant-garde manifestos published in the first half of the 20th century in the education program.In this research, some questions were tried to enlight such as "What is the historical process of the avant-garde manifestos and the place of the avant-garde manifestos in the education program?"This research is conducted for art students of art cantered higher education with the objective to comprehends manifests in theory and practical courses, and to understand manifests related time, trends, artists, and their works, to produce original work in the artistic creativity process, to improve their visual literacy and writing manifest skills, to reveal the effects of writing to creativity and critical thinking and their attitudes to courses.

Keywords: Art, art education, education programme, manifesto